

Hoppa till textinnehållet

SvD KKultur

Publicerat 30 september 2007 00:00

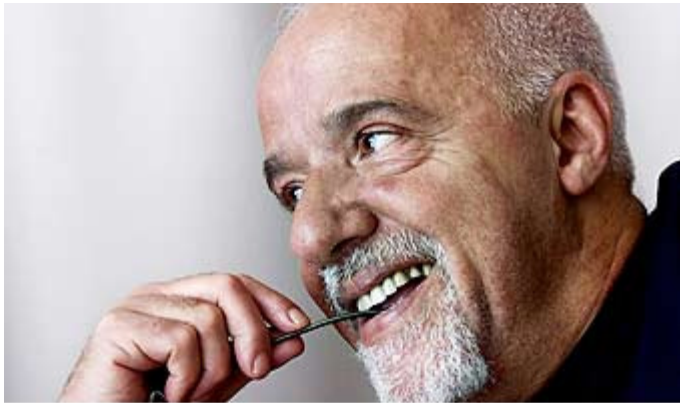

FOTO: MALIN HOELSTAD

Bästsäljare

Medan författare och förläggare gör allt för att marknadsföra sig på bokmässan i Göteborg, kan storsäljaren Paulo Coelho fortsätta sin världsturné i sitt privata plan. Han har sålt över 100 miljoner böcker över hela världen, men är inte välkommen i kulturens finrum. Vi följde honom under ett Sverigebesök för att försöka förstå varför han är så älskad av läsarna men sågad av kritikerna.

1947

Föds i Rio de Janeiro, i en medelklassfamilj, mamma hemmafru, pappa ingenjör – som mycket gärna vill att även sonen blir det.

1964

Tvångsintars på mentalsjukhus, pappan ser 17-åringens ihärdiga trots och uppror som tecken på psykisk sjukdom.

1968

Spelar teater och börja arbeta som journalist, vilket leder till än mer bråk inom familjen, han tvångsintars en tredje gång.

1970

Börjar ett längre samarbete med musikern Raul Seixas, skriver texter, deras andra gemensamma skiva säljer i över 500 000 exemplar.

1977

Arbetar för skivbolaget Polydor, flyttar till London med sin första hustru, köper en skrivmaskin och försöker få ihop en roman.

1978

Återvänder till Rio, skiljer sig, blir ihop med en av sina gamla vänner, konstnären Christina Oiticica, de reser runt i Europa.

1980

Låter tatuera en liten blå fjäril på underarmen, designad av Christina, som har en likadan, de fungerar som vigselringar.

1986

Ger ut första boken, på ett litet förlag, den handlar om en pilgrimsfärd som han själv har gjort, och om märkliga händelser, säljer bra.

1987

Ger ut Alkemisten som hittills sålt i 30 miljoner exemplar, en symbolisk bok om livets mening, uttryck för de elva år som han studerat alkemi.

1996

Paulo och Christina, utan egna barn, grundar Instituto Paulo Coelho, som stödjer fattiga i Brasilien, framför allt barn och gamla.

1999

Romanen Veronica bestämmer sig för att dö leder till en nationell debatt om tvångsintagning på mentalsjukhus, och en modernare lag.

2000

Åker till Iran och blir den första icke-muslimska författare som officiellt besöker landet, tusentals läsare kommer till signeringen.

2001

Julia Roberts berömmar Paulos böcker på tv, en av många positiva kändisar, som Madonna, Bill Clinton, Umberto Eco och Agneta Sjödin.

2006

Starbucks placerar citat från Paulo på fem miljoner kaffekoppar, som Glöm aldrig dina drömmar, och Du måste själv veta vad du vill ha av livet.

2007

Blir utnämnd på tre år till en av FN:s fredsbudbärare med uppgift att sprida information om organisationens arbete.

Böcker**Paulo Coelho har**

gett ut åtta romaner, två memoarer, en citatsamling artiklar och krönikor. Ett urval böcker, samtliga på svenska:

- Pilgrimsresan (1986)
- Alkemisten (1987)
- Vid floden Piedra satte jag mig ned och grät (1994)
- Veronika bestämmer sig för att dö (1998)
- Djävulen och fröken Prym (2000)
- Elva minuter (2003)

När vi vill hjälpa Paulo Coelho med resväskan blir han irriterad och ska promptly ta den själv.

–Har man mer bagage än man klarar av att bära, då har man förlorat proportionerna i tillvaron, säger han och tågar bestämt ut ur hotellrummet, med ryggsäck och rullväska –och med den minimala hästsvansen guppande upp och ner.

I det ögonblicket är han både den hippie han en gång var och den guru som han har blivit.

Dessförinnan pågår maktkamp. Øyvind Hagen, hans nordiska förläggare, vill att man ska lämna hotellet senast halv tolv. Men Paulo Coelho ligger kvar på soffan och vill absolut inte avbryta vårt pågående samtal.

Øyvind Hagen återkommer flera gånger. Till slut förklarar han bistert att nu står faktiskt taxin och tickar.

–Men varför är det så bråttom, frågar Paulo Coelho och tänder en cigarett. Hur mycket kan det kosta med en taxi som väntar? Och jag vet ju att planet inte kommer att lyfta utan mig. För det är mitt.

I den stunden visar han en tredje sida av sig själv: Bästsäljaren Paulo Coelho, som skulle ha råd att köpa hela hotellet om han ville, som är stor och uppmärksam i över 150 länder, och som inte kommer från USA eller Europa, till skillnad från nästan alla andra internationella bästsäljare.

I år passerade Paulo Coelho 100 miljoner sålda böcker. Och nästa år kommer en filmversion av hans mest lästa bok, Alkemisten, som sålt i 40 miljoner ex. Filmen har Laurence Fishburne i huvudrollen, och kommer naturligtvis att leda till rejäla ökning av bokförsäljningen.

Han är välkänd i Japan, populär i Arabvärlden, och när han år 2000 skulle signera i Teheran kom över 5000 till bokhandeln, och man tvingades avbryta för att förhindra upplopp.

Øyvind Hagen och jag går tillsammans mot hissarna, några steg bakom Paulo Coelho med följe. Han säger bekymrat att planet är det enda riktigt dyra som hans författare har kostat på sig. Och det är nyligen inköpt.

Paulo Coelho har varit i Stockholm för att inviga en bokhandel på Södermalm, och för att lansera sin nya bok Häxan från Portobello. Men till den internationella författarscenen på Kulturhuset är han inte inbjuden. Producenten Ingemar Fasth vider sig i telefonen när han ska förklara varför:

–Jag har lekt med tanken att ta hit honom. Men då skulle jag vilja sätta honom med en tung kulturjournalist som diskuterar fenomenet. Och jag är inte säker på att han själv vill bli granskad på det sättet.

Och granskande måste det vara, helt enkelt för att Ingemar Fasth inte tycker att Paulo Coelho är en tillräckligt bra författare. Han har läst Alkemisten, om en ung herde i Spanien som vid en övergiven kyrka drömmer om en gömd skatt vid de egyptiska pyramiderna. Herden reser dit men upptäcker att skatten i själva verket finns i kyrkan–och inser att ”varhelst ditt hjärta befinner sig, där hittar du din rikedom”.

Ingemar Fasth förvånades över att Alkemisten var så enkel och schematisk.

–**Författarscenen har en** linje som är viktig att följa. Det ska finnas en kvalitet. Och då kan man ju säga: Alla miljoner människor som ser en kvalitet i Paulo Coelhos böcker? Fast jag kan bara tala personligt. Kan man inte ha ett komplext samtal om författarskapet hoppar jag hellre av.

En sak är han säker på: Publik tillströmningen hade blivit ”väldigt stor” om Paulo Coelho hade bjudits in.

Men varför ska tidningen intervjua just honom, undrar en kollega, varför söka upp en medioker new age-författare?

I själva verket är Paulo Coelho emot new age, visar det sig, och talar om en rörelse för dem som inte vill engagera sig på allvar.

–**Där finns ingen** kärna, endast ett stort smörgåsbord där ingenting egentligen hör ihop med något annat.

Att han förknippas med new age är säkerligen en anledning till att han för det mesta avfärdas av finkulturen, en annan att hans historier ofta rymmer övernaturliga händelser, en tredje att han säljer oförskämt bra – och fortsätter göra det. På så sätt påminner han om en annan andlig bästsäljare, Marianne Fredriksson, som inte heller godkändes av det litterära etablissemang.

Fast vissa finrum blir Paulo Coelho inbjuden till. För fyra år sedan kom han till bokmässan i Göteborg, och delade där ramplyus med erkända litterära storheter. Han var vad vd:n Anna Falck kallar för omslagspojke och prydde den bilaga som gick ut till GP:s läsare.

–Vi pratade om att det skulle kunna bli reaktioner, men det var ingen som sa något, säger Anna Falck.

Hon betonar att man ända från starten 1985 har velat satsa på både breda och smala författare, men tror ändå att hans närvaro skulle ha varit problematisk under mässans första tid. Det är amerikanska bästsäljaren Jackie Collins ett exempel på. Att hon blev inbjuden 1989 fick sex stora svenska förlag att

hota med att inte komma.

Viveca Peterson minns incidenten väl. Hon är förläggare på Forum som gav ut Jackie Collins.

–Men det är en oerhörd skillnad mot idag när så mycket cirklar kring "bestsellerismen". Vi har en mycket mer kommersiell marknad. Numera ser man inte ner på den typen av författare.

Nja. Är gränsen mellan "kvalitetslitteratur" och "bästsäljare" verkligen på väg att suddas ut? Knappast. Och definitivt inte om man minns sommarens debatt om svenska deckare. Somliga i Sverige ser fortfarande ner på denna typ av författare och på de svenska litteratursidorna får han sällan komma in.

Paulo Coelho sträcker ut sig i soffan i hotellrummet, hostar till och tänder en cigarett:

–Den vanligaste frågan från reportrar? Varför är du så populär? Och svaret är: jag vet inte. Och jag bryr mig inte. Håller mig borta. Skulle jag börja fundera på det skulle jag kanske börja koncentrera mig på just sådant som gör mig framgångsrik, vilket skulle förstöra skrivandet.

Fast lite senare, med en ny cigarett i handen, säger han att framgången kan bero på att han skriver om det som är viktigt, det existentiella, som kärlek, tro, öde och tradition, och "gör det på ett enkelt och direkt sätt, utan att det blir platt".

Alla håller inte med om denna beskrivning. När den svenska kritikerkåren väl recenserar honom är det för det mesta negativt. När Djävulen och fröken Prym kom på svenska 2002 skrev SvD:s Mats Gellerfelt: "Litteratur av det här töntiga slaget är väl bara att rycka på axlarna åt; Paulo Coelho är sannerligen en glad amatör som uppenbarligen glädjer enklare själar. Värre är onekligen att det inte är så få för offentligheten betydelsefulla personer som sväljer burksoppan med välbehag."

Är hans böcker rent av ett hot mot litteraturen? Nej, all läsning är bra för människan, svarar Jonas Frykman, etnolog i Lund. Han har läst Vid floden Piedra satte jag mig ned och grät, som han tyckte var "förfärlig smörja" och placerade i facket för sådant som "hellre borde vara studieobjekt än något man läser för nöjes skull". Trots det påstår han att det kan vara bra att folk läser honom:

–Det som händer, om man köper det hela, är att man blir gripen och lär sig något som man kanske kan tillämpa i sitt eget liv. Men det är inte revolutionerande litteratur på minsta sätt. Den höjer möjligtvis temperaturen i vardagen lite.

Poeten Bob Hansson däremot gillar Paulo Coelho och har en egen teori om varför svenska recensenter verkar ha så svårt för honom:

–Kritiker tillhör en viss grupp, med en hel del högskolepoäng, och brukar ha gemensamt att de är mycket skeptiska mot andlighet och bästsäljare.

Som Bob Hansson ser det bryter Coelho mot oskrivna svenska regler om vad en god författare är.

–Han vågar vara väldigt banal och skriva utifrån perspektivet att litteratur är väldigt viktig, och då inte främst på ett intellektuellt plan, utan på ett emotionellt.

Bob Hansson har själv inspirerats av honom i sitt författarskap, bland annat i romandebuten Gunnar, som kom tidigare i höstas. Att läsa Paulo Coelho gjorde det lättare att våga vara enkel.

–Jag gillar att låta en människa stå rakt upp och ner i en bok och säga sanningar. Men vi har ett litteraturklimat där det nästan är förbjudet. Allt ska ligga i undertexten.

Under tre dagar sammanträffar vi med Paulo Coelho ett halvdussin gånger, mest i hotellrummet. Det blir intressanta samtal, mängder av skratt – och ett stort antal cigaretter.

–Den enda drog som jag har fortsatt med. Och jag höll verkligen på, från slutet av 60-talet till början av 80-talet. Nu är jag motståndare. Drogerna upplöser din vilja, de minskar din förmåga att fatta beslut, därför att i slutändan handlar allt om att skaffa och ta.

–**Med andra ord**, du förlorar dig själv. Men ingen kampanj mot drogmissbruk kommer att lyckas om man inte också säger något om det andra: Det är vansinnigt skönt.

Hippietiden var viktig för honom. Han reste runt i världen, intresserade sig för andra kulturer och blev "en del av en universell gemenskap".

–**Vi hade ett** eget språk, och egna värderingar, som framför allt uttrycktes i musiken. Idag är det internet.

Han tror att det kan vara de kringflackande åren som hippie som gjorde det möjligt att skriva litteratur som bär något universellt i sig, som talar till läsare från väldigt olika kulturer.

Debuten kom 1982, och det stora genombrottet 1987, med Alkemisten. Redan från början mötte han motstånd, inte minst i hemlandet, där han bland annat anklagas för att skriva "naiva sagor för vuxna". Så när den Brasilianska litterära akademien valde in honom 2002 blev han rörd.

–Det kändes som om jag slutligen hade accepterats av mitt lands etablissemang. Fast även då fanns förstås kritiker som skakade på huvudet.

Sista kvällen i Stockholm signerar han i den nya bokhandeln på Götgatan. Flera hundra står i kö, både unga och gam-la, och de flesta flickor eller kvinnor. Vi pratar med flera entusiastiska brasilianare, alla med kamera. En av dem, Maria Ramos, viftar med en flagga:

–Paulo är den största vi har. Varje bok säger något viktigt om hur vi ska leva. Hur många författare kan man säga det om?

Ricki Neuman o Lina Kalmteg

Detta är en utskrift från Svenska Dagbladets nätupplaga, **SvD.se**